

Ομιλία
κατά την επίδοση του
Χαριστηρίου τόμου προς τιμήν
του Αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσόστομου Β'.
Λευκωσία, 1 Δεκεμβρίου 2008

Του Μητροπολίτη Πάφου Γεωργίου

Η αναφορά στο έργο και τις αρετές ενός οποιουδήποτε διακεκριμένου προσώπου που βρίσκεται εν ζωή ενέχει πολλούς κινδύνους. Πρέπει να αποφύγει τη Σκύλλα της υπερβολής που οδηγεί στην κολακεία αλλά και τη Χάρυβδη της, εκ λανθασμένων υπολογισμών, υποτίμησης που οδηγεί στη μείωση του προσώπου.

Οι δυσκολίες αυξάνονται υπέρμετρα όταν πρόκειται για τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου Χρυσόστομο τον Β' που, εκ φύσεως και χαρακτήρα, δεν θέλει ούτε επαίνους αλλ' ούτε και θόρυβο γύρω από το όνομά του. Ξέροντας τον Μακαριώτατο είμαι σίγουρος ότι τώρα δυσανασχετεί. Όμως, είναι συνήθεια παλαιά στη ζωή της Εκκλησίας να γιορτάζονται επέτειοι προσωπικών ή εκκλησιαστικών γεγονότων για να αναδεικνύεται το μέγεθος της προσφοράς των εκκλησιαστικών προσώπων και να παρακινούνται άλλοι προς μίμησή τους. Η προτροπή του Αποστόλου Παύλου είναι ξεκάθαρη: «Την διακονίαν σου πληροφόρησον» (Β' Τιμ. 4,5). Η διακονία των λειτουργών της Εκκλησίας πρέπει να κατατίθεται προς κοινή αξιολόγηση. Οι αρετές που σήμερα σπανίζουν, και όπου υπάρχουν δοκιμάζονται, πρέπει να προβάλλονται ως τίτλοι τιμής γι' αυτούς που τις επιδεικνύουν και ως παράδειγμα για τους νεότερους. «Αναθεωρούντες» οι νεότεροι «την έκβασιν της αναστροφής», να μιμούνται την πίστιν και την συμπεριφορά των παλαιών.

Είναι μ' αυτές τις προϋποθέσεις και με την επίγνωση των δυσκολιών του εγχειρήματός μου που ανέλαβα απόψε να παρουσιάσω κάποιες πτυχές της προσωπικότητας του Μακαριωτάτου, όπως τον έζησα για χρόνια, με την ευκαιρία της

επίδοσης σ' αυτόν του τιμητικού τόμου που εκδόθηκε για τα τριαντάχρονα της αρχιερατικής διακονίας του.

Η εξέταση επί μέρους δραστηριοτήτων και γνωρισμάτων ενός προσώπου φωτίζει καλύτερα ορισμένες πτυχές του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του. Καταστρέφει, όμως, κάτι από το όλο. Στη διαδικασία του τεμαχισμού και της αναγωγής ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας χάνονται. Μια προσωπικότητα είναι κάτι πολύ πέραν του αθροίσματος των γνωρισμάτων της. Γι' αυτό κι ενώ στην εισαγωγή του τιμητικού τόμου προέκρινα την αναλυτική μέθοδο ως την καλύτερη μέθοδο προσέγγισης της προσωπικότητας του Μακαριωτάτου, απόψε λόγω και της πίεσης του χρόνου θα αναφερθώ στα γενικά χαρακτηριστικά του που είναι βασικά τα ίδια, σε όποιο τομέα της ζωής του κι αν εκδηλώνονται.

Είχα την τύχη να ζήσω κοντά στον Μακαριώτατο, ως Μητροπολίτη Πάφου, για 11 σχεδόν χρόνια. Το έργο και την προσφορά του, τους αγώνες και τις αγωνίες του τα γνώρισα σιγά – σιγά, με την πάροδο του χρόνου. Εκείνα που αμέσως, από την πρώτη στιγμή της γνωριμίας μας με εντυπωσίασαν ήσαν δυο πράγματα: Πρώτα η ανεπιτήδευτη απλότητά του. Όταν τον συναντούσες στη Μητρόπολη να κάνει οποιαδήποτε εργασία, να απαντά τα τηλέφωνα, ακόμα και να αναπληρώνει τον υπάλληλο του Μουσείου, δεν μπορούσες να διακρίνεις αν ήταν ένας οποιοσδήποτε διάκος, ή μοναχός. Σίγουρα αν δεν τον ήξερες δεν θα μπορούσες να φανταστείς ότι ήταν ο Μητροπολίτης. Σε κάτι τέτοιο δεν ήμουν συνηθισμένος από την Αρχιεπισκοπή Κύπρου όπου υπηρετούσα μέχρι τότε.

Κι ύστερα ήταν το γεγονός πως στα κύρια ζητήματα της κοινωνίας και της Εκκλησίας είχε πάντα θέσεις, τις οποίες και εξέφραζε δημόσια, χωρίς να υπολογίζει οποιοδήποτε κόστος. Παρουσία χωρίς μαρτυρία σήμαινε γι' αυτόν άσκοπη και επομένως αχρείαστη παράταση όχι της ζωής, μα ούτε καν επιβίωσης, αλλά ενός επιθανάτιου άγχους.

Σιγά – σιγά, διαπίστωνα, τις πολλές και μεγάλες αρετές του: Τη φρόνηση, τη σύνεση, την αξιοπρεπή αναγνώριση της αμετάκλητης ανάγκης (πολλές φορές αναγκάστηκε να πληρώσει το βαρύ τίμημα ενεργειών κάποιων προκατόχων του, αλλά ήξερε πως ήταν

τετελεσμένο γεγονός, αποδεχόταν την ανάγκη). Ήταν ακόμα η οξεία κρίση κι η εκπληκτική διορατικότητά του, η ακατάπαυστη δραστηριότητά του, η δύναμη της θέλησής του και κυρίως η αντιπάθειά του προς κάθε επίδειξη ή ματαιοδοξία.

Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος ο Β' γνώριζε και γνωρίζει πως στην επιφάνεια οποιασδήποτε προσπάθειας ελλοχεύει πάντοτε η πλάνη. Η αλήθεια κρύβεται στο βάθος κι η προσπέλασή της χρειάζεται χειραγωγούς. Αν η θέση αυτή έχει καθολική ισχύ, και πράγματι έχει, πολύ περισσότερο ισχύει στον σκληρό αγώνα της αυτογνωσίας, της ηθικής τελείωσης, της πορείας προς τον ουρανό. Κι ο Μακαριώτατος κατανοούσε την ευθύνη του απέναντι στους πιστούς, νέους και γέρους, που έπρεπε να χειραγωγήσει, από οποιαδήποτε θέση του εμπιστεύθηκε ο Θεός. Από θέσεις προοδευτικά αυξανόμενης ευθύνης: τη θέση του ηγουμένου του Αγίου Νεοφύτου, τη θέση του Μητροπολίτη Πάφου, τη θέση του προκαθημένου της Κυπριακής Εκκλησίας.

Πολλοί μένουν συνήθως σε θεωρητικούς ακροβατισμούς. Ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος υπήρξε ανέκαθεν πρακτικός. Εντόπιζε το πρόβλημα κι έδινε άμεση λύση. Λέει χαρακτηριστικά ο Ηγούμενος Χρυσορρογιατίσσης Διονύσιος, ένας από τους πιο στενούς του φίλους. Το μέγεθος ενός παραθύρου εμένα μπορεί να με προβληματίζει για ένα μήνα. Ο Αρχιεπίσκοπος σε μια νύχτα μπορεί να χαλάσει τοίχο, να κλείσει πόρτα και ν' ανοίξει παράθυρο.

Στις δυσκολίες εύκολα διέκρινες την πίστη του στην επέμβαση του Θεού. Ήξερε πολύ καλά πως δεν θα μπορούσε να γνωρίζει ούτε τα κρυπτά του σκότους ούτε τα διανοήματα των καρδιών. Ήταν όμως σταθερή η πεποίθησή του ότι την Εκκλησία, στα ουσιώδη, δεν την κυβερνούν οι άνθρωποι, αλλ' ο θείος ιδρυτής της.

Μερικοί τον κατηγορήσαν για έλλειψη «πνευματικότητας», για κοσμικό φρόνημα, για ενασχόληση με τις επιχειρήσεις και τα οικονομικά. Μπορεί ο τότε Μητροπολίτης Πάφου να ασχολήθηκε και με τα οικονομικά, αλλ' ήταν για να στηρίξει την Μητρόπολή του, να βρει πόρους για τους ιερείς, να συμπαρασταθεί σε χήρες και ορφανά, να αναπτύξει το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας.

Σ' όλες τις ενέργειές του θα συναντήσεις την αληθινή, την πραγματική πνευματικότητα. Έτσι:

Δεν ανέχθηκε την εκμετάλλευση του θρησκευτικού συναισθήματος του λαού από κανένα. Γι' αυτό και δεν βρήκαν στην Πάφο έδαφος και δεν ευδοκίμησαν καταστάσεις Απαισιάς ή Τραχωνίου. Αυτά δεν είναι δείγματα αυθεντικής πνευματικότητας;

Ακόμα· Στην προσπάθειά του να οργανωθεί η αντίσταση εναντίον της φθοροποιού πλημμυρίδας του κακού, ίδρυσε το 1997 το νεανικό κέντρο της Μητρόπολης Πάφου, ένα πολυδύναμο κέντρο με ποικίλες, δωρεάν, παροχές στους νέους. Κι οργάνωσε το 1998 τους «Σταυραετούς», ένα νεανικό κίνημα υπό την καθοδήγηση και προστασία της Μητρόπολης, ως αντίδοτο σ' όσα, κακά, προσφέρει σήμερα η κοινωνία.

Σε εποχή κατ' εξοχήν υλόφρονα, με τη ριζική αναθεώρηση των παραδοσιακών αξιών και τη μετατόπιση των κέντρων ενδιαφέροντος σε περιοχές χρησιμοθηρικές, εκείνες οι πρωτοβουλίες του, προκάλεσαν δικαιολογημένη αισιοδοξία και τον επέβαλαν ως θρησκευτικό ηγέτη άλλου είδους. Ένα ηγέτη που παρακολουθούσε τον κόσμο αλλά δεν τον ακολουθούσε. Που έβλεπε την κοινωνία, και δεν παρέβλεπε τη δύναμή της, που δεν υπέβλεπε κανένα, προσέβλεπε όμως σε κάτι ανώτερο και επέβλεπε στην τήρησή του.

Εξάλλου προηγούμενοι λαμπροί δημοκρατικοί αγώνες – πριν, κατά και μετά το πραξικόπημα, μέχρι την επάνοδο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου -, καθώς και η συνεχής πλούσια εθνική του δράση τον ανέδειξαν κορυφαίο υπέρμαχο των ηθικών αξιών, πράγμα που συνιστά την ουσιαστική πνευματικότητα.

Έχει λεχθεί πως η διάμετρος των ιδανικών και των αξιών αντιστοιχεί πάντα στο άνοιγμα των διανοιών. Εκείνοι όμως που θα επιχειρήσουν αυτό το άνοιγμα είναι οι πνευματικοί ηγέτες. Αυτοί είναι εκείνοι που θα μετατρέψουν τους πόθους των ανθρώπων σε ισχυρή θέληση, που θα τους υποδείξουν, κυρίως με το παράδειγμά τους, ποιους στόχους αξίζει να επιδιώξουν, που θα τους οδηγήσουν στην επίτευξη της προόδου όχι των μηχανών και των αψύχων, αλλά του ίδιου του ανθρώπου. Σήμερα, με την αλματώδη ανάπτυξη της Τεχνολογίας και των ανέσεων, αυξήθηκαν κι οι επιθυμίες και οι δυνάμεις που αντιμάχονται στο εσωτερικό του ανθρώπου. Καθίσταται έτσι πιο αναγκαίος ο ρόλος των πνευματικών ηγετών

στην επίπονη προσπάθεια για δημιουργία μιας ευαίσθητης συνείδησης που να ιεραρχεί αξίες και να ορίζει προτεραιότητες.

Σήμερα που η αλλαγή των τρόπων ζωής είναι ταχύτερη από την εναλλαγή των γενεών, τώρα που το επιστημονικό και τεχνολογικό περιβάλλον ανατρέπεται όχι μια αλλά πολλές φορές στη διάρκεια μιας ζωής, καθιστώντας την πείρα των γεροντότερων άχρηστη, είναι οι πνευματικοί ηγέτες που θα αναλάβουν τον ρόλο του Μωϋσή, που θα ηγηθούν της εξόδου από τα παλαιά, και της πορείας προς ένα νέο τρόπο ζωής.

Επί πλέον στην Κύπρο, τους χειμέριους αυτούς καιρούς, ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης για τον εθνικό φρονηματισμό, τη συντήρηση της μνήμης και τη δημιουργία των συνθηκών απελευθέρωσης της πατρίδας μας, πέφτει πάλιν στους ώμους των πνευματικών ηγετών.

Σ' αυτές τις συγκεκριμένες συνθήκες του σήμερα, με τις ευθύνες και προϋποθέσεις που συνεπάγεται η θέση του πνευματικού ηγέτη, ανεδείχθη Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, ο Χρυσόστομος ο Β'. Η Εκκλησία τον τίμησε από το 1978 με την αρχιερατική τιμή, την ανώτατη διάκριση που μπορούσε να του απονεμίσει. - Τη συμπλήρωση τριαντακονταετίας από τότε αναμνησκόμεσθε και τιμούμε απόψε -. Η τοποθέτησή του όμως στην υψηλότερη λυχνία της κατά Κύπρον Εκκλησίας δεν ήταν τόσο απόδοση τιμής στο πρόσωπό του, όσο εναπόθεση ευθυνών στους ώμους του. Και αντελήφθη αμέσως το μέγεθος των ευθυνών αυτών:

Συνειδητοποιεί ότι η Εκκλησία της οποίας προΐσταται δεν είναι Εκκλησία μιας ελίτ, όπως στην Αγγλία ή γενικότερα στη Δύση, αλλά του λαού, ολόκληρου του λαού, κι όχι μιας τάξης του. Η Εκκλησία της Κύπρου δεν έχασε σε καμιά στιγμή της πορείας της τους εργάτες από τις τάξεις της, όπως συνέβη αλλού, ενώ ταυτόχρονα κράτησε και τους αγρότες, ποιόμανε και τους αστούς. Όπως απέδειξε ο απελευθερωτικός αγώνας του 1955 - 59, ο μόνος θεσμός που μπορεί στην Κύπρο να κινητοποιήσει τις μάζες, χωρίς ταξική βάση, είναι η Εκκλησία. Αντελήφθη έτσι ο Μακαριώτατος και τις ευθύνες του απέναντι στο λαό αλλά και τον τρόπο δράσης του.

Όλοι γνωρίζουν, κι ο νέος Αρχιεπίσκοπος δεν το αγνοεί, ότι ο ρόλος της Εκκλησίας είναι πρωτίστως πνευματικός. Στην περίπτωση

μας όμως, με την κατοχή, τη βουλιμία της Άγκυρας και τον ποντιοπυλατισμό των μεγάλων, δεν είναι μόνο η πίστη αλλά και η πατρίδα που διακυβεύεται. Γι' αυτό και πέραν από τα μέτρα για την πνευματική προκοπή του λαού, στα οποία περιλαμβάνεται και το πρωτοποριακό μέτρο της δημιουργίας νέων Μητροπόλεων και Επισκοπών για καλύτερη διαποίμανση του λαού αλλά και την απόκτηση πλήρους Συνόδου, πέραν από την οικονομική ανάπτυξη των ενοριών και των εκκλησιαστικών ιδρυμάτων για να επιτελούν το έργο τους, πέραν από την επιμόρφωση και οικονομική εξύψωση με τον ενιαίο φορέα μισθοδοσίας που ίδρυσε, των κληρικών, τους οποίους βλέπει ως μεγάλη δύναμη για την ανάπλαση του λαού, σε δύο κυρίως τομείς επικεντρώνεται: Τον εθνικό και τον εκπαιδευτικό. Αντιλαμβάνεται ότι χωρίς να υπολογιστεί η προσφορά της Εκκλησίας στους δύο αυτούς τομείς, στους αιώνες που πέρασαν, δεν μπορεί να υπάρξει σφαιρική εποπτεία του βίου και του έργου της. Μα και σήμερα δεν μπορεί να έχει νόημα η ύπαρξή της.

Η Εκκλησία της Κύπρου μπορεί στο πέρασμα των αιώνων να παρουσίασε, σε μερικούς τομείς, ελλείψεις. Μα ήταν κι οι λόγοι προφανείς: Μόνιμα, η συνεχής επικέντρωσή της στο εθνικό πρόβλημα και την ελληνική μας παιδεία. Να διασφαλίζει την ελληνική αυτοσυνειδησία του λαού και να εξασφαλίζει την παραμονή του στη γη των πατέρων του, μέχρι τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών. Μπροστά στους υπερόπτες κατακτητές, που στηρίζονταν στην ύλη και τα όπλα, η Εκκλησία ενέπνευσε στο δούλο λαό της, πίστη στο πνεύμα, εμπιστοσύνη στον εαυτό του, την αξιοπρέπειά του, την ιστορία του, τη δύναμη του δικαίου. Στάθηκε πάντα, όσες θυσίες κι αν χρειάστηκαν πιστή στο χρέος. Κάποτε λυγίζοντας για να αποφύγει τη θραύση, αλλά πάντοτε αμετακίνητη από τις βασικές αρχές της. Γι' αυτό και σήμερα ακόμα, μετά την απόθεση μεγάλου μέρους των ευθυνών της, λόγω της απόκτησης, έστω και κολοβωμένης ανεξαρτησίας, και της ύπαρξης νόμιμης Κυβέρνησης, αρνείται να γίνει καλόβολη, πηγαίνοντας όπου φυσήξει ο άνεμος. Μπορεί να μην είναι εντελώς άκαμπτη. Βαδίζει, όμως, την οδό όχι της τύχης, αλλά της αδήριτης ανάγκης, του σώφρονος, του όντως, πατριωτισμού.

Κι ο Αρχιεπίσκοπος δεν σιωπά όταν παρουσιάζεται εκτροπή από την εθνικά, υπό τις περιστάσεις, αποδεκτή γραμμή. Δεν σκεπάζει τους εκτρεπομένους, δεν σιωπά ούτε και φοβάται.

Η δράση του και οι θέσεις του στα δυο αυτά θέματα ήσαν γνωστές από τον καιρό που ήταν Μητροπολίτης Πάφου. Και στα θέματα Παιδείας, και ειδικότερα της Ελληνικής γλώσσας, αλλά και στις ποικίλες πτυχές του εθνικού μας θέματος.

Όλοι μας ξέρουμε ότι η γλώσσα δεν είναι ένα απλό εργαλείο συνεννόησης. Είναι καθοριστικό συστατικό της προσωπικότητας του ατόμου και της φυσιογνωμίας ενός λαού. Μέσα στη γλώσσα ενός λαού, στην κάθε λέξη και φράση, απεικονίζονται στοιχεία από την ιστορία, τη σκέψη, τη νοοτροπία και τον πολιτισμό του. Κάποιοι όρισαν τη γλώσσα ως «ταξινομία του κόσμου». Ο άνθρωπος με τη γλώσσα δίνει υπόσταση στα νοήματά του και ταξινομεί τον κόσμο του. Και κάθε λαός εκφράζει με την εθνική του γλώσσα κατά τρόπο διαφορετικό τον κόσμο, οργανώνει διαφορετικά τα πιστεύω και τις αξίες του. Η γλώσσα μας, ως εκ τούτου, είναι βασικό στοιχείο της εθνικής αυτοσυνειδησίας μας. Βασικός τρόπος με τον οποίο εκδηλώνεται αλλά και βιώνεται αυτή η αυτοσυνειδησία.

Η Ελληνική γλώσσα είναι και ο αρραγής συνδετικός κρίκος της Ιστορίας του έθνους μας, μιας Ιστορίας 35 σχεδόν αιώνων. Είναι η ίδια γλώσσα που μίλησε ο Όμηρος κι ο άγιος Νεόφυτος, η γλώσσα του Λεωνίδα και του Αυξεντίου, του Παλαιολόγου και του Παλληκαρίδη.

Ως Χριστιανοί έχουμε κι ένα επί πλέον λόγο να καυχόμαστε για την Ελληνική μας γλώσσα. Ο λόγος του Θεού, η Καινή Διαθήκη, κατεγράφη εξ αρχής στην Ελληνική γλώσσα. Κι αργότερα, όταν ο λόγος του Θεού έπρεπε να ερμηνευθεί με το λόγο του ανθρώπου, δεν υπήρχε στη σκηνή της Ιστορίας άλλος φιλοσοφικός λόγος, εκτός από τον ελληνικό και σ' αυτό ερμηνεύθηκε και αναλύθηκε η Καινή Διαθήκη.

Μιλώντας στο συνέδριο των Αποδήμων στη Λευκωσία, το 2007, ο Αρχιεπίσκοπος Χρυσόστομος είπε πως αυτή τη γλώσσα, με τις πιο πάνω προδιαγραφές, έχουμε όλοι υποχρέωση να προστατεύσουμε και να προάξουμε. Αν θέλουμε τα παιδιά μας να συνεχίσουν να είναι Έλληνες πρέπει να μη στερήσουμε απ' αυτά την ελληνική γλώσσα.

Με δεν έμεινε μόνο στο ρόλο της γλώσσας, ο Μακαριώτατος. Προχώρησε και ζήτησε περιφρούρηση της ελληνικής μας παιδείας. Τα παιδιά μας δεν είναι Άγγλοι ή Αμερικανοί που ξέρουν Ελληνικά. Μετέχουν της Ελληνικής Παιδείας. Και με τον όρο «Παιδεία», συνέχισε, δεν εννοούμε τη συσσώρευση γνώσεων. Εννοούμε τη διαμόρφωση του ανθρώπου και το πλάσιμό του ώστε να φωτίζεται από την πνευματική παράδοση και να εμπυχώνεται από τα διδάγματα της εθνικής του ιστορίας, συμβάλλοντας έτσι στην ανάπτυξη και προαγωγή του πολιτισμού. Η διδασκαλία λοιπόν της ελληνικής μας ιστορίας και των αξιών του πολιτισμού μας δεν θα πρέπει να παραγνωρίζονται ούτε και να υποτιμούνται. Κι είναι γι' αυτό που τον τελευταίο καιρό, ο Μακαριώτατος βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση καλώντας και τον Υπουργό Παιδείας να συνειδητοποιήσει την κρισιμότητα των καιρών.

Ο Μακαριώτατος δεν παραλείπει να υπενθυμίζει προς όλους ότι η Ελληνική Παιδεία ήταν εκείνη που διεφύλαξε τον Κυπριακό Ελληνισμό στους μακρούς και ασέληνους αιώνες της δουλείας από την αφομοίωση από τους κάθε λογής κατακτητές. Και στις σημερινές συνθήκες, με την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της κοινωνίας μας, τονίζει πως η Παιδεία μας δεν μπορεί να υποβαθμίζει την ταυτότητα του μέγιστου τμήματος του Κυπριακού λαού που είναι η Ελληνική.

Με δηλώσεις, συνεντεύξεις και ομιλίες του, πήρε θέση για την επιχειρούμενη «αποκάθαρση» δήθεν των βιβλίων της Ιστορίας και προειδοποίησε ότι η Εκκλησία θα αντιταχθεί σε τυχόν αλλοίωση των ιστορικών γεγονότων για οποιαδήποτε σκοπιμότητα. Η Ιστορία είναι γεγονότα, πράξεις που έχουν γίνει. Δεν γράφεται εκ των υστέρων για να δικαιολογήσει παραλείψεις, ούτε και για να αποκρύψει γεγονότα ή να ωραιοποιήσει άλλα.

Μα και η έκβαση του εθνικού μας θέματος συνέχει τον Μακαριώτατο. Πολύς χρόνος του, σπαταλάται στις συναντήσεις με ξένους επισήμους και διπλωμάτες. Και το σύνολο, σχεδόν, των εκτός Κύπρου επισκέψεών του, την προώθηση της υποθέσεως της Κύπρου, εξυπηρετούσαν. Αυτό τον στόχο εξυπηρετεί και η ίδρυση απ' αυτόν γραφείου της Εκκλησίας στις Βρυξέλλες και τοποθέτηση επί κεφαλής του, ενός των Χωρεπισκόπων της Αρχιεπισκοπής. Σ' αυτό

αποσκοπούσε και η πρωτοβουλία για διοργάνωση του πρόσφατου παγκόσμιου συνεδρίου για την ειρήνη.

Από την πρώτη στιγμή που ανέλαβε ως προεδρεύων της Ιεράς Συνόδου, κύρια μέριμνά του ήταν να μην αφήσει ανεκμετάλλευτο κανένα βήμα που προσφερόταν για προώθηση του εθνικού μας θέματος. Μετέβη στη Θεσσαλονίκη δύο φορές και μίλησε στις συνδιασκέψεις του συμβουλίου του απόδημου Ελληνισμού. Από το 2003 μιλά κάθε χρόνο και στο συνέδριο των αποδήμων στην Κύπρο.

Τοποθετήθηκε ευθαρσώς, με δηλώσεις και με εγκύκλιό του, εναντίον του σχεδίου Ανάν. Σε διακήρυξή του προς τον Κυπριακό Ελληνισμό, λίγες ημέρες πριν το δημοψήφισμα εξήγησε – αυτός ήταν και ο τίτλος της διακήρυξης – «Γιατί λέμε όχι στο σχέδιο Ανάν». Εξέδωσε επίσης διακήρυξη με την ευκαιρία της 50ής επετείου της έναρξης του απελευθερωτικού μας αγώνα και προσφώνησε επιστημονικό – ιστορικό συνέδριο για τα πενήντάχρονα του επικού εκείνου αγώνα.

Οι θέσεις του, που είναι θέσεις αρχών, ενόχλησαν κατά καιρούς διάφορους. Μα αυτός ήταν κι ο στόχος του: Να αφυπνίσει συνειδήσεις. Να θέσει τον καθένα αντιμέτωπο με τους λαμπρούς προγόνους μας και το χρέος μας απέναντι στην πατρίδα. Αναφέρω χαρακτηριστικά τι είπε στις 23 Αυγούστου 2005 στο συνέδριο των Αποδήμων στη Λευκωσία: «... Οι άνεμοι σήμερα φυσούν ενάντιοι. Και δεν ξεκινούν από το εξωτερικό, τις Βρυξέλλες, το Λονδίνο, το Παρίσι ή άλλες πόλεις και χώρες, αλλά από τη χώρα μας την ίδια. Και δεν εννοώ τα κατεχόμενα εδάφη μας και τους εκπροσώπους της Κατοχής, αλλά τις ελεύθερες περιοχές και μερικούς εκπροσώπους κομμάτων ή οργανωμένων συνόλων που γίνονται πολλές φορές προπομποί των τουρκικών θέσεων».

Οι στόχοι προς τους οποίους κατευθύνει τον λαό ως προς το εθνικό μας θέμα φαίνονται ξεκάθαρα σε δύο αποσπάσματα του ενθρονιστηρίου λόγου του. Απευθυνόμενος στην ηγεσία και αναφερόμενος στην αναγκαιότητα να τεθεί τέρμα στις υποχωρήσεις έλεγε:

«Όταν πριν από μισό και πλέον αιώνα ξεκινούσαμε τον ένδοξο απελευθερωτικό μας αγώνα, κάτω από τις ευλογίες της Εκκλησίας και την ηγεσία του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, θέταμε στόχους

υψηλούς. Εκείνους που επέβαλλε η ένδοξη ελληνική ιστορία μας, και οι λαμπροί πρόγονοί μας, οι Μαραθωνομάχοι κι οι Σαλαμινομάχοι, οι αγωνιστές του '21 και οι ημίθεοι της Πίνδου. Ο στόχος εκείνος κατέστη σήμερα ανέφικτος. Δολοπλοκίες των ξένων και λάθη δικά μας, μάς οδήγησαν στη σημερινή δεινή κατάσταση και μας επέβαλαν ένα οδυνηρό συμβιβασμό. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως κάπου δεν πρέπει να τίθεται ένα τέρμα στις υποχωρήσεις. Μπορεί να είμαστε λίγοι αριθμητικά -ο ελληνισμός δεν είχε ποτέ την εύνοια των αριθμών- και φτωχοί σε πολεμικά μέσα. Έχουμε όμως ηθικό ανάστημα τεράστιο και ιστορία χιλιετιών από την οποία πρέπει να αντλούμε διδάγματα και να παραδειγματιζόμαστε. Κανένας δεν μπορεί να μας αφαιρέσει τη δυνατότητα της άρνησης να παραδοθούμε».

Μα και στο λαό έθετε τον δικό του τρόπο συμπεριφοράς ως παράδειγμα προς μίμηση. Έλεγε: «Με θλίβει αφάνταστα η καταστροφή των εκκλησιών μας στα κατεχόμενα, και η βεβήλωσή τους. Αφουγκράζομαι από την κατεχόμενη γη μας, που δεν απέχει πολύ από εδώ, το θρόνο των προγόνων μας. Νοιώθω τις ταλαιπωρίες των εγκλωβισμένων μας, τιμώ την ανεκτίμητη προσφορά τους στην πατρίδα. Τους στέλλω το χαιρετισμό της αγάπης μου και την πατρική ευλογία μου. Όμως, όσο κι αν μου στοιχίζει συναισθηματικά, δεν μπορώ να τους επισκεφθώ. Ούτε να προσκυνήσω τον τάφο του Αποστόλου Βαρνάβα, στο θρόνο του οποίου, αναξίως, ανέρχομαι σήμερα. Ούτε και να λειτουργήσω στον Απόστολο Ανδρέα, που έγινε σύμβολο της κατεχόμενης γης μας. Ούτε ακόμα και να τελέσω ένα τρισάγιο για τους ηρωικούς νεκρούς μας που άφησαν τα λείψανά τους – λευτεριάς λίπασμα – στον Πενταδάκτυλο. Δεν μπορώ ούτε άμεσα ούτε έμμεσα να δώσω κάλυψη νομιμότητας στο παράνομο κατοχικό καθεστώς. Είναι τούτο κάτι πέραν των δυνάμεων και των πεποιθήσεών μου.»

Μ' αυτόν τον τρόπο «ευαγγελίζεται καθ' ημέραν τον λαόν», ο Μακαριώτατος. Μεριμνά και για την «εν Χριστώ σωτηρίαν» του, που είναι το πρώτιστο μέλημά του, αλλά, κατά το ευαγγελικό «ταύτα έδει ποιήσαι κακείνα μη αφιέναι», επιδίδεται και στον εθνικό φρονηματισμό του και μεριμνά για την εθνική του παιδεία.

Αυτός είναι σε γενικές γραμμές ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος ο Β'. Πριν από ένα χρόνο, περίπου, κάποιιοι που συνεργάστηκαν κατά καιρούς με τον Μακαριώτατο με πλησίασαν προτείνοντάς μου να αναλάβω την προεδρία μιας επιτροπής για την ετοιμασία ενός αφιερωματικού τόμου προς τιμήν του, με την ευκαιρία της συμπλήρωσης τριάντα χρόνων από την εις επίσκοπο χειροτονία του, που θα γινόταν στις 26 Φεβρουαρίου 2008. Πείσθηκα όταν αντελήφθηκα τη σοβαρότητα των ανθρώπων κι όταν ο κ. Σταύρος Φωτίου, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Κύπρου με διαβεβαίωσε ότι θα ανελάμβανε τη γενική επιμέλεια του τόμου. Ο τόμος πράγματι ετοιμάστηκε και θα επιδοθεί απόψε στον Μακαριώτατο.

Ο τόμος αποτελείται από 846 σελίδες και χωρίζεται σε τέσσερα ανισοσκελή μέρη. Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ένα μονοσέλιδο προλογικό σημείωμα από τον υποφαινόμενο. Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει μίαν επιστολή μου προς τους Προκαθημένους των πρεσβυγενών πατριαρχείων και τις απαντήσεις των πατριαρχών Αλεξανδρείας, Αντιοχείας και Ιεροσολύμων. Το τρίτο μέρος αποτελείται από μια κάπως εκτενή παρουσίαση της ζωής και της δράσης του τιμωμένου από τον υποφαινόμενο, που εκτείνεται σε 39 σελίδες, με τον τίτλο «Ο από Πάφου Αρχιεπίσκοπος Νέας Ιουστινιανής και πάσης Κύπρου Χρυσόστομος Β'». Και τέλος το τέταρτο μέρος περιλαμβάνει 42 επιστημονικές εργασίες από κληρικούς και λαϊκούς, κυρίως καθηγητές Πανεπιστημίου. Όλους τους ευχαριστώ θερμά.

Στον χαριστήριο τόμο δόθηκε ο τίτλος «Στα βήματα του Αποστόλου Βαρνάβα».

Στη διαδικασία διόρθωσης και εκτύπωσης του τόμου συνέβη και κάτι το ανεπιθύμητο σε μένα, που δεν μπορώ να το αφήσω απαρατήρητο. Στο τρίτο μέρος που περιλαμβάνει την παρουσίαση της ζωής και της δράσης του Μακαριωτάτου από μένα, παρουσιάστηκε μια σοβαρή επέμβαση στα γραφόμενά μου. Αυτό μάλιστα έγινε μετά την πρώτη διόρθωση. Δεν ξέρω τον λόγο, τον υποψιάζομαι, αλλά δεν τον δέχομαι. Και πολύ σύντομα θα αναφερθώ σ' αυτό:

Σε οποιοδήποτε πεδίο της ανθρώπινης γνώσης, γίνεται σήμερα αποδεκτό ότι ο μελετητής δεν είναι ένας απλός εκ των έξω παρατηρητής, αλλά έχει μια άμεση εμπλοκή στα γεγονότα που μελετά. Αυτό είναι λογικό, αφού η γνώση ή η περιγραφή θα προέλθει από αυτόν. Ανάλογα με τις εμπειρίες, τις προηγούμενες γνώσεις, τα πιστεύω, ακόμα και την ένταση της παρατηρητικότητάς του, θα μας δώσει την, σύμφωνα με αυτόν, γνώση και πληροφόρηση. Κάποιος άλλος παρατηρητής στην ίδια θέση και κάτω από τις ίδιες συνθήκες θα έδινε, κατά πάσαν πιθανότητα, διαφορετική περιγραφή.

Όταν, επομένως, έγραφα την βιογραφία του Αρχιεπισκόπου Χρυσοστόμου, ήξερα πως θα παρουσίαζα τον Μακαριώτατο, όπως εγώ τον έζησα. Πιθανόν άλλος στη θέση μου να τον περιέγραφε διαφορετικά. Και δεν είχα την απαίτηση να θεωρηθεί ως θέσφατον αυτό που έγραφα! Ήταν η δική μου άποψη, η δική μου θεώρηση. Αυτό το νόημα είχε και η υπογραφή μου κάτω από το κείμενο. Ούτε και δέχομαι ότι δεν είχαν ειρμό, ή λογική, τα γραφόμενά μου. Και να μην είχαν, εγώ τα υπέγραψα, εμένα εξέφραζαν και τη λογική μου. Γι' αυτό και αναγκάστηκα να αποκαταστήσω το κείμενό μου στα κυριότερα σημεία στα οποία αλλοιώθηκε. Όσοι θα παραλάβουν τον τόμο θα βρουν μέσα οκτώ επιπρόσθετες σελίδες εν είδει «παροραμάτων», με τον τίτλο «Διορθώσεις».

Τελειώνοντας θα ήθελα να διαβάσω μια σελίδα με την οποία κλείνω το δικό μου κείμενο στον τόμο: (σελ. 70 – 71).

Μακαριώτατε, σας επιδίδω τον τόμο εξ ονόματος όσων εργάστηκαν γι' αυτόν και μεταφέρω τις ευχές όλων μας για χρόνια πολλά και υγεία ώστε να «ορθοτομείτε τον λόγον της αληθείας».